

Юлія Заячук — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів, Україна.

Коло наукових інтересів: порівняльна педагогіка, сучасні світові тенденції розвитку вищої освіти, європейські реформи в галузі вищої освіти, освітній простір, простір вищої освіти, освітня політика, двомовна та крос-культурна освіта, українознавчі інституції в системі вищої освіти Канади.

e-mail: yuliya.zayachuk@lnu.edu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5861-276>

УДК 061.1ЄС:378.014.25:378.4.011.3–051(477)

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-2-5-19>

ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ЄС ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ВИКЛАДАЧА УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У статті проаналізовано освітні програми Європейського Союзу, які він розвиває для активізації міжнародного співробітництва і підвищення мобільності учасників освітнього простору: Erasmus, Tempus, Horizon 2020, програми Європейської дослідницької ради, програми, які підтримуються Німецькою службою академічних обмінів DAAD, Шведським інститутом та Фундацією Александра фон Гумбольдта. Дослідження базується на аналізі програмних документів та програмних вимог, а також на власному практичному досвіді автора статті в рамках програми Erasmus. Показано конкретні можливості, які освітні програми ЄС надають викладачеві українського університету: налагодження успішної співпраці з міжнародними партнерами, обмін досвідом, викладання й стажування в університеті, що приймає, підтримка дослідницьких ініціатив тощо. Наголошено на потенційних викликах, які безпосередня реалізація програми міжнародної академічної мобільності створює для її учасника.

Ключові слова: університет; інтернаціоналізація; освітні програми; мобільність; міжнародне співробітництво; стратегія.

Постановка проблеми. Знаковим документом, який значною мірою став спрямовуючим у питанні підготовки галузі освіти до виконання нею місії XXI століття і який вважається ключовим у концептуалізації галузі у світовому масштабі, став Звіт Міжнародної комісії з питань освіти XXI століття під назвою «Навчання: скарб усередині» (*Learning: The Treasure Within. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century*) [1]. До складу Комісії входило 15 представників різних країн світу, її очолював Ж. Делор, колишній президент Європейської комісії, а сам документ було підготовлено для ЮНЕСКО й опубліковано в 1996 р. Звіт, який, по суті, містить рефлексію минулого досвіду та інтегроване бачення розвитку галузі освіти в прийдешньому XXI столітті, демонструє, що новий освітній вимір пронизаний численними суперечностями між «глобальним і локальним», «соціальним та індивідуальним», «традиціями і сучасністю», «потребою в конкуренції і забезпеченням прав на рівні можливості», «знаннями і діями» тощо. У

документі запропоновано керівні принципи оновлення сучасного освітнього простору, базовані на стратегіях освітніх реформ, які ґрунтуються на узгоджених зусиллях та спільній відповідальності учасників освітнього процесу. Звіт завершується висновком про необхідність *зміцнення міжнародної співпраці в галузі освіти для спільної* відповіді учасників освітнього процесу усіх рівнів *на виклики світу*, що швидко змінюється.

Радикальні глобальні перетворення останньої декади ХХ та початку ХХІ ст., пов'язані з економічними, соціальними, політичними та ідеологічними чинниками й змінами у підходах до ролі освіти в суспільстві, підтверджують те, що сучасна епоха, з одного боку, пропонує усім учасникам освітнього простору небачені досі можливості, а з іншого – висуває небачені досі вимоги. У цьому вирі глобальних змін унікальне місце належить Університету, який є історично особливою інституцією, котра відіграє провідну роль у розвитку цивілізації і наразі концентрує в собі надії на особистий і соціальний розвиток. Питання полягає в тому, як організувати його роботу в окреслених умовах та визначити пріоритетні напрями діяльності університету, якими інструментами можна найбільш ефективно впливати на різні сторони університетського життя й ефективність діяльності університетської системи.

У сучасних реаліях, як ми показали у попередній роботі [2], аналізуючи досвід організації простору вищої освіти, важливими аспектами діяльності університету як інституції є міжуніверситетська *конкуренція* і міжуніверситетська *співпраця*, без чого сьогодні вже неможливо «залишитися на плаву». Шукаючи можливість налагодження контактів для співпраці, успішної організації партнерств, університети розуміють, що партнери хочуть співпрацювати з кращими і, відповідно, очевидними стають необхідність ставати кращими, працюючи на власну стратегію розвитку, готовність до власного самовдосконалення, професійне зростання університетського професіонала – формування конкурентоспроможного викладача університету, що працює в руслі сучасної освітньої динаміки. Крім того, для виконання цього завдання університет як інституція стратегічно сприяє модифікації освітнього процесу згідно із сучасними науковими досягненнями за принципом «дослідження – основа вдосконалення освітнього процесу», базуючи викладання на дослідженні та вмінні розробляти наукові проекти. Це спонукає університети світу до необхідності організації своєї роботи на міжнародному рівні та пошуку стратегії *інтернаціоналізації*. Інтернаціоналізація сьогодні трактується як різноманітна міжнародна діяльність, а саме як академічна мобільність, міжнародні проекти, партнерства, асоціації, міжнародні академічні програми й дослідницькі ініціативи, а також «доставлення» освіти до інших країн через новітні технології та механізми [3, с. 6]. Теперішній етап інтернаціоналізації вищої освіти характеризується великою інтенсивністю й масштабом та переходом від епізодичних міжнародних контактів до всебічного міжнародного стратегічного партнерства. Детально феномен інтернаціоналізації як складової діяльності університету та її ролі у світовій динаміці вищої освіти досліджувався автором раніше [4].

З-поміж багатьох *програмних та організаційних стратегій інтернаціоналізації* вищої освіти на інституційному рівні дослідники світової вищої освіти [3] – [10] відзначають освітні *програми академічної мобільності професорсько-викладацького складу*. Означену стратегію водночас можна розглядати як потужний інструмент організації простору вищої освіти на різних рівнях. Участь викладача в освітніх програмах ЄС, спрямованих на активізацію міжнародного співробітництва та підвищення академічної мобільності учасників освітнього простору, дає можливість налагоджувати співпрацю з партнерами, базувати викладання на дослідженні, підвищувати якість викладання, обмінюватися досвідом, покращувати міжкультурне розуміння. Академічна мобільність є впливовою на всіх рівнях – у побудові освітньої політики, організації освітнього процесу, обґрунтуванні освітніх прогнозів та освітній аналітиці.

Мета дослідження. У контексті зміцнення міжнародної співпраці в галузі освіти, задекларованого ЮНЕСКО у згаданому Звіті Міжнародної комісії з питань освіти ХХІ століття [1], цільне місце посідають освітні програми ЄС, які останній регулярно пропонує й

розвиває вже понад 30 років. У цьому дослідженні ми поставили собі за мету проаналізувати їх еволюцію з моменту започаткування та значення для активізації міжнародного співробітництва і підвищення мобільності учасників освітнього простору під кутом зору спектра можливостей, які освітні програми ЄС забезпечують для викладача українського університету. Йдеться передусім про міжнародну академічну мобільність та дослідницькі ініціативи, які в означеній сучасній світовій освітній динаміці набули особливої актуальності й, очевидно, не втрачать її в майбутньому. На нашу думку, такий аналіз програм ЄС є важливим з погляду як можливостей адаптації українських закладів вищої освіти (ЗВО) до європейських стандартів, так і аналітичної роботи з прогнозування перспектив формування освітнього простору.

Методологія дослідження. Для аналізу освітніх програм ЄС їх було умовно поділено на групи: *міжнародні програми, національні програми та гранти наукових фондаций*. Дослідження побудовано на аналізі програмних документів та вимог, а також на власному практичному досвіді автора в рамках програми Erasmus, набутому в Гумбольдтському університеті (м. Берлін, Німеччина) та Університеті Турку (м. Турку, Фінляндія).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи роботи зарубіжних авторів, що вивчають академічну мобільність як стратегію інтернаціоналізації вищої освіти та інструмент розвитку простору вищої освіти, а також проводять дослідження й експертне оцінювання програм міжнародного співробітництва та академічної мобільності викладачів і студентів, ми найчастіше знаходимо посилання на провідних світових дослідників проблем вищої освіти, таких як Ф. Альтбах (Philip Altbach) [5], Дж. Найт (Jane Knight) [2], У. Тайхлер (Ulrich Teichler) [6], [7], [10], Б. М. Кем (Barbara M. Kehm) [8], Т. Кім (Terri Kim) [9]. Їхні дослідження охоплюють такі основні теми, як вплив мобільності на академічну кар'єру, визнання навчальних досягнень за кордоном, вертикальна та горизонтальна мобільність, статистика мобільності, набір міжнародних студентів, служби підтримки міжнародних студентів – учасників програм академічної мобільності, фінансування навчання за кордоном, «віртуальна мобільність», а також регіональні й глобальні тенденції, що впливають на політичні фактори і змінюють контекст академічної мобільності.

Серед досліджень українських вчених відзначимо дослідження: еволюції стратегії ЄС у галузі освіти (О. Локшина [11]), академічної мобільності як стратегії інтернаціоналізації вищої освіти (А. Сбруєва [12], М. Дебич [13]), індивідуальної мобільності студентів та викладачів як компонент транснаціональної вищої освіти (Н. Авшенюк [14]), ролі програм міжнародної співпраці ЄС в інтернаціоналізації вищої освіти України (С. Шитікова [15]), мобільності як фактора підвищення конкурентоспроможності вищої освіти України та її інтеграції у світовий освітній і науковий простір (Ю. Гришук [16], Н. Мирончук [17]) та ін.

Виклад основного матеріалу. Згідно з обраною методологією дослідження аналіз освітніх програм ЄС здійснимо відповідно до тих груп, на які їх було нами умовно поділено, а саме міжнародні освітні програми, національні освітні програми та гранти наукових фондаций.

I. Міжнародні освітні програми

Це найбільш потужні, щедро фінансовані ЄС програми міжнародної академічної мобільності викладачів та студентів і міжнародного науково-технічного співробітництва. Ключова серед них – програма *Erasmus – European Community Action Scheme for the Mobility of University Students*. За оцінками Європейської комісії, саме вона є найбільшою й найуспішнішою освітньою програмою ЄС і такою, що значно сприяє інтернаціоналізації вищої освіти [5]. Європейський Союз фінансує її вже понад 30 років. Програма відкрила перед студентами та викладачами небачені можливості для навчання, стажування, обмінів в спільних проєктах.

Під кутом зору можливостей для викладача українського університету, відкритих для нього освітньою програмою *Erasmus*, особливе значення належить програмі Європейського Союзу *Erasmus Mundus*, започаткованому в 2004 р. для країн, що не входять до ЄС. Завдяки

цій програмі студенти і науковці з України отримали змогу вигравати стипендії від ЄС для продовження свого навчання або проведення наукових досліджень у країнах ЄС. Основний принцип змагання за участь у Програмі – так званий проєктний підхід. Він передбачає подання проєкту на щорічних конкурсах для отримання гранту на навчання, викладання, стажування чи дослідження в приймаючому університеті. Стратегія програми – спрямованість на активізацію міжнародного співробітництва та підвищення мобільності студентів, викладачів, науковців європейських університетів і ЗВО у третій країнах на всіх континентах. Складовими Програми є три базових компоненти:

1. *Партнерство*: двосторонні обміни; стипендії для студентів, викладачів, науковців з європейських ЗВО і третій країн у межах п'яти типів мобільностей: 1) бакалаври – від одного семестру до одного навчального року; 2) магістри – від одного семестру до двох навчальних років; 3) аспіранти – від 6 до 36 місяців; 4) працівники ЗВО – від одного до трьох місяців; 5) докторанти, викладачі, дослідники (post-doctorate fellowships) – від 6 до 10 місяців.

2. *Спільні магістерські та докторські програми (PhD)*.

3. *Пропагування вищої освіти та міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти*. Проєкти цього напрямку було започатковано з метою підвищення привабливості вищої освіти в ЄС і поглиблення міжкультурного діалогу [18, с. 120–121].

Паралельно з Програмою Erasmus реалізувалася *Програма Tempus – Trans-European Mobility Partnership Scheme for University Studies* – освітня програма, заснована 1990 р. для збалансованої співпраці й удосконалення систем вищої освіти в країнах – партнерах ЄС. Вона охопила 27 країн на Західних Балканах, у Східній Європі, зокрема Україні, Центральній Азії, Північній Африці та на Близькому Сході. Освітню програму розроблено для сприяння мобільності у вищій школі, реформам у сфері вищої освіти в країнах – партнерах ЄС, а також для фінансування міжуніверситетської співпраці у таких сферах, як розроблення навчальних програм, управління університетами, партнерство освіти і бізнесу, структурні реформи в системі вищої освіти. До проєктів програми належали: спільні проєкти, структурні заходи, програма Jean Monnet. Проєкти Tempus реалізовувалися партнерствами (консорціумами) [18, с. 117].

Для підвищення ефективності міжнародних освітніх програм і оптимізації ресурсів у 2014 р. означені програми ЄС були об'єднані у Програму Erasmus+. Ця програма становила наступний цикл програми Erasmus і була розрахована на період 2014–2020 рр. Вона відкрила новий напрям «Міжнародна кредитна мобільність» (*International Credit Mobility*), що створило більше можливостей для індивідуальних осіб та організацій із різних частин світу, зокрема для представників української вищої освіти. Міжнародна кредитна мобільність – це університетська співпраця задля взаємного обміну студентами, викладачами й адміністративним персоналом. У рамках цього напрямку європейські ЗВО отримали можливість укладати *двосторонні міжінституційні угоди про мобільність* між ЗВО країн – членів програми та країн – партнерів програми Еразмус+. Названі міжінституційні угоди повинні визначити обсяг, галузі знань та правила участі в академічній мобільності. Програма Еразмус+ позиціонується як *програма міжнародної співпраці ЄС* з іншими країнами, що підтримує проєкти, партнерства, заходи і мобільність у сфері освіти, підготовки, молоді та спорту, яка надає унікальний досвід навчання/стажування в європейських університетах, сприяє ознайомленню з вищою освітою країн – членів програми, обміну знаннями, ідеями, контактами та відповідає зовнішнім пріоритетам і стратегії ЄС. Цілями Програми Еразмус+ визначено: 1) підтримку інтернаціоналізації, якості вищої освіти, рівноправності доступу до неї, модернізації ЗВО за межами ЄС із метою сприяння розвитку країн-партнерів; 2) підвищення привабливості вищої освіти в Європі, підтримка європейських ЗВО у конкуренції на ринку послуг у світовому масштабі; 3) сприяння забезпеченню принципів зовнішньої політики, національної відповідальності, соціальної єдності, справедливості, різноманітності та географічного балансу [19], [20], [21].

Перезарахування кредитів, отриманих у результаті участі в програмах міжнародної академічної мобільності, автоматичне визнання періодів та результатів мобільності студентів і викладачів визначено *фундаментальним принципом* програми Еразмус+. Програмним підходом Еразмус+ загалом є те, що підтримка мобільності студентів у рамках Програми надається лише за умови, що навчальні досягнення за кордоном буде згодом визнано національною інституцією [6], [20].

Наразі вже стартував новий цикл програми *Erasmus+* – на *період 2021–2027 рр.* з визначеною метою фінансування мобільності, проектів співпраці, партнерств, європейських студій, відкритих е-ресурсів, молодіжного обміну та проведення міжнародних заходів [22].

Програма Еразмус+ відкрита для таких країн:

1. Програмні країни (*Programme Countries*): *держави – члени ЄС*: Бельгія, Греція, Литва, Португалія, Болгарія, Іспанія, Люксембург, Румунія, Чеська Республіка, Франція, Угорщина, Словенія, Данія, Хорватія, Мальта, Словаччина, Німеччина, Італія, Нідерланди, Фінляндія, Естонія, Кіпр, Австрія, Швеція, Ірландія, Латвія, Польща, Велика Британія; *країни – члени Програми, що не входять до ЄС*: Ісландія, Норвегія, Республіка Македонія, Ліхтенштейн, Туреччина.

2. Партнерські країни (*Partner Countries*): зокрема, країни Західних Балкан (*Region 1*); Південносередземноморські країни (*Region 3*); Азія (*Region 6*); Центральна Азія (*Region 7*); Латинська Америка (*Region 8*); **Країни Східного партнерства (Region 2)** – Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Молдова, Територія України, яка визнана міжнародним правом. Україна є країною – партнером програми Еразмус+ і як партнер має можливість брати участь у всіх напрямках міжнародної складової Програми.

У партнерських країнах Програми, зокрема в Україні, діють Національні Еразмус+ офіси (*National Erasmus+ Offices*), які покликані надавати Європейській комісії, Виконавчому агентству й місцевим органам влади допомогу в реалізації Програми Еразмус+. Національний Еразмус+ офіс є головним координаційним центром Програми в цих країнах, сприяючи підвищенню обізнаності, прозорості, відповідності, ефективності й результативності щодо програми [23]. Програма Еразмус+, власне, включає *потужний міжнародний вимір*, тобто співробітництво з країнами – партнерами програми.

У сфері вищої освіти, щоб досягти своїх цілей, Програма Еразмус+ підтримує *чотири ключові напрями діяльності*, спрямовані на співпрацю з країнами-партнерами [19], [23]:

Перший. КА1: Індивідуальна мобільність.

Цей напрям підтримує:

- міжнародну кредитну мобільність;
- ступеневу мобільність – спільні магістерські програми, організовані партнерством університетів ЄС та університетів з-поза меж ЄС (Erasmus Mundus Joint Master Degrees);
- волонтерство та молодіжні обміни.

Другий. КА2: Співпраця задля розвитку інновацій та обміну кращими університетськими практиками. Цей напрям підтримує:

- стратегічні партнерства у сфері освіти, підготовки та молоді: (i) стратегічні партнерства для підтримки інновацій; (ii) стратегічні партнерства для підтримки обміну кращими практиками;
- альянси знань: (i) стабільність співпраці між ЗВО та бізнесом; (ii) обмін знаннями між ЗВО і підприємствами;
- проекти розвитку потенціалу у сфері вищої освіти: (i) спільні проекти; (ii) структурні проекти.

Третій. КА3: Підтримка реформ у сфері вищої освіти. Цей напрям розроблено для:

- підтримки інструментів європейської політики;
- співпраці з міжнародними організаціями, такими, як ОЕСР та Рада Європи.

Четвертий. Ініціатива Жан Моне, яка підтримує активізацію євроінтеграційного дискурсу та європейських студій.

Учасниками проєктів *Міжнародної кредитної мобільності*, які підтримує Ключовий напрям *Еразмус+ KA1: Індивідуальна мобільність*, є:

- студенти ЗВО (рівня бакалавра, магістра чи PhD): мобільність для навчання (*studies*) тривалістю 3–12 місяців;
- науково-викладацький та адміністративний склад ЗВО: мобільність для викладання (*teaching*), підвищення кваліфікації / стажування (*training*) у партнерському ЗВО (тривалість періоду мобільності може становити від п'яти днів до двох місяців).

Щодо мобільності працівників ЗВО, то мобільність із метою *викладання* дає змогу викладачам ЗВО викладати у ЗВО – партнері проєкту, розвивати педагогічні навички та навички розроблення навчальних планів і програм. Така мобільність може реалізовуватися в рамках будь-якого напрямку чи навчальної дисципліни.

Мобільність із метою *підвищення кваліфікації* чи *стажування* – це підтримка професійного розвитку науково-педагогічного та адміністративного персоналу ЗВО шляхом проведення ним певного часу в партнерській інституції іншої країни з метою участі у тренінгах, набуття конкретних компетентностей, необхідних на ринку праці, перейняття досвіду на робочому місці, вдосконалення розуміння економічної і соціальної культури приймаючої країни [20].

Міжнародна мобільність забезпечує викладачу такі *переваги*: підвищення професійної кваліфікації; збільшення можливостей у професійному та кар'єрному зростанні; краще розуміння наявних практик, реформ у сфері освіти та професійної підготовки інших країн, взаємозв'язків між освітою та ринком праці; розвиток потенціалу для запровадження змін в умовах реформ та міжнародної співпраці; посилення співпраці з іноземними партнерами; покращання знання іноземної мови; готовність поєднати кращий досвід та нові методи у щоденній діяльності; підсилення мотивації у роботі.

Для участі в Міжнародній кредитній мобільності Еразмус+ особа повинна навчатись або працювати у ЗВО. Зобов'язання університетів-партнерів, які реалізують проєкт із кредитної мобільності, передбачають забезпечення та проведення відкритого, прозорого й рівного за доступом конкурсу для потенційних кандидатів для участі. Університети-партнери формують умови участі в конкурсі та критерії відбору учасників кредитної мобільності. Студенти і працівники подають проєктні заявки безпосередньо до свого закладу. До початку періоду мобільності заклади, що відправляють і приймають, разом із учасниками (студентами або працівниками) повинні узгодити заходи, які будуть здійснені учасниками протягом перебування за кордоном.

Період пандемії COVID-19, звичайно, позначився на питаннях організації академічної мобільності. Покрокову інструкцію для працівників українських ЗВО – учасників мобільності Еразмус+ на період пандемії наведено за посиланням [24].

Підготовка викладача й адміністративного працівника університету до участі в конкурсі Проєкту Міжнародної кредитної мобільності Еразмус+ KA1 Індивідуальна кредитна мобільність *включає* такий пакет документів: подання заявки (*Application Form*); написання резюме / CV (у форматі *Europass*); подання довідки з місця роботи; формування плану стажування / угоди про мобільність (*Mobility Agreement*); наявність сертифіката про підтвердження знання іноземної мови (або заповненої *Language Assessment Sheet*); написання мотиваційного листа; рекомендаційний лист від керівника структурного підрозділу; лист підтримки з університету, що приймає (*Letter of Support by the Host University*) [25].

Лист-підтримки з університету, що приймає, – це попереднє запрошення, яке видається заявникові з боку партнерського університету, що приймає, написаний і підписаний уповноваженим його представником (професором, завідувачем кафедри, іншим науково-педагогічним працівником), який готовий прийняти заявника, якщо той буде номінований на отримання гранту. Для участі викладача університету в програмах академічної мобільності встановлення попереднього контакту з приймаючим професором / кафедрою / науковим центром / неакадемічним підрозділом є обов'язковим.

Резюме / CV у форматі Europass – просте у використанні й знайоме роботодавцям та закладам освіти в Європі. Створити хороше резюме означає: зробити його читабельним; чітко представити інформацію про досвід роботи; включити якомога більше деталей про освіту; додати інформацію про компетентності та навички – мовні, соціальні, організаційні; додати список головних наукових публікацій [26].

Угода про мобільність / план стажування – це тристороння угода між ЗВО, що направляє викладача, власне викладачем та ЗВО, що приймає. Угода підписується цими трьома сторонами і може бути використана приймаючою установою як основа для визнання періоду мобільності. Угода про мобільність у рамках Програми Еразмус+ KA1 містить *обов'язкові елементи*: запланований період викладацької діяльності; предметна галузь та кількість викладацьких годин; загальні цілі мобільності; додана вартість мобільності (в контексті стратегій модернізації та інтернаціоналізації залучених установ); зміст викладацької програми; очікувані результати та вплив (наприклад, на професійний розвиток викладачів та на компетентції студентів обох закладів). Остаточна версія програми мобільності має бути узгоджена між закладом, що відправляє, та закладом, який приймає [20].

Мотиваційний лист – документ, покликаний переконати комітет у тому, що саме цей учасник заслуговує на місце у Програмі. Лист допомагає продемонструвати прагнення учасника працювати в галузях, які сприяють розвитку його країни, пояснити причину свого прагнення взяти участь в академічній мобільності саме в означеній країні, показати себе професіоналом, а також детально продемонструвати свої досягнення та пропонувані шляхи застосування знань та досвіду, набутих під час мобільності. Окремі практичні поради щодо того, як написати мотиваційний лист для участі у Програмі Еразмус+, можна знайти за посиланням [27].

Відбір викладачів, номінованих на участь у програмі мобільності, здійснює заклад, який направляє. Остаточне рішення про прийняття або неприйняття номінованих кандидатів ухвалюється стороною, що приймає.

Виходячи з *практичного досвіду* автора статті в рамках програми Erasmus+ KA1: Міжнародна кредитна мобільність для викладачів (*Erasmus+ KA 1: Staff mobility for Teaching*), реалізованої на кафедрі педагогіки факультету освіти Університету Турку (Фінляндія), а також програми Erasmus Mundus Post-Doctoral mobility, реалізованої в Інституті освітніх наук Гумбольдтського університету (м. Берлін, Німеччина), можна з упевненістю стверджувати, що Програма Erasmus надає викладачам безцінний досвід – як педагогічний, так і науковий, можливість налагодження наукових та освітніх контактів й сприяння розвитку українських ЗВО.

Водночас безпосередня реалізація програми міжнародної академічної мобільності створює для її учасника велику кількість потенційних викликів – певних конкретних завдань і ситуацій, з якими стикається учасник у конкретний момент, на які потрібно належним чином зреагувати й від якості відповіді на які залежить досягнення загальної поставленої мети.

Наведемо кілька конкретних прикладів з власного практичного досвіду. Так, протягом періоду перебування в приймаючому університеті необхідно реалізувати вісім викладацьких годин на тиждень. Це чимале навантаження, зважаючи на те, що заняття, які включають лекції та семінари на будь-якому освітньому рівні (бакалавр, магістр, доктор) і які проводить учасник академічної мобільності, повинні бути частиною затверджених навчальних планів приймаючого університету й проводитися англійською мовою. Це особливо непросто, коли такі заняття необхідно проводити як для студентів приймаючої країни, так і для студентів, котрі беруть участь у міжнародних програмах обміну і, відповідно, представляють різні країни світу. Тут виникає додатковий виклик, пов'язаний з тим, що студенти різних країн мають неоднаковий рівень підготовки, різні завдання, різний досвід і неоднакове ставлення до занять. Частиною навантаження є також консультативна допомога аспірантам у роботі над дисертацією, що, природно, вимагає значної підготовки.

Ще одним великим викликом є формування щоденного робочого плану, який повинен детально розкривати зміст роботи учасника програми протягом усього періоду академічної

мобільності, і обов'язковість його беззастережного дотримання. Згідно з програмними вимогами Erasmus, план потрібно наперед погодити з приймаючим університетом. Крім того, його варто розписати дуже детально, погодинно, узгодивши з розкладом викладачів та навчальними програмами студентів.

З власного практичного досвіду автор може зауважити, що учасник програми повинен бути готовий до виконання дуже різноманітних завдань, як-от відкриті лекції для студентів та викладачів структурного підрозділу, лекції та семінари для магістрантів – учасників міжнародних магістерських програм; науковий семінар за результатами власних досліджень; практичне ознайомлення з методикою проведення навчальних занять викладачами приймаючої кафедри; зустрічі з адміністративним персоналом університету; наукові дискусії.

Серед викликів для дослідника – реалізація емпіричних методів збору наукових даних, а саме організація зустрічей та інтерв'ю з учасниками інституційного простору вищої освіти – професорами, науковцями, студентами, адміністраторами, організація анкетування студентів та ін.

Horizon 2020

Найбільшою програмою ЄС з фінансування науки та інновацій є Міжнародна програма Horizon 2020. Під кутом зору індивідуальних можливостей для викладача українського університету, які нас цікавлять у цьому дослідженні, важливим є її програмний напрям 3: *Marie Skłodowska-Curie actions*, який передбачає надання індивідуальних стипендій для викладачів (*EU Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships*) [28], [29].

Метою індивідуальних стипендій Програмою визначено:

- на дослідницькому рівні: підвищення творчого та інноваційного потенціалу досвідчених дослідників; надання можливості здобуття нових знань та роботи над дослідженнями й інноваціями в європейському університеті;
- на інституційному рівні: розширення співпраці та зміцнення мереж;
- на системному рівні: ефективне інформування суспільства про результати досліджень; підвищення якості досліджень та інновацій.

Стандартні індивідуальні стипендії Програми орієнтовані на дослідників, які приїжджають до країн ЄС із будь-якої країни світу і надають підтримку щодо проведення досліджень у країні – учасниці (ЄС Болгарія, Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Хорватія, Чехія) або в асоційованій країні (Албанія, Боснія і Герцеговина, Вірменія, Грузія, Македонія, Молдова, Сербія, Туреччина, Туніс, Україна, Фарерські острови, Чорногорія).

Програмні вимоги не передбачають створення консорціуму університетів, необхідна лише згода установи, яка прийматиме науковця. Максимальна тривалість проекту становить 36 місяців. Згідно з програмними вимогами заявку подає куратор установи, яка приймає, а не власне сам заявник. При виборі куратора беруть до уваги: його досвід участі в міжнародних проектах, наявність публікацій із теми проекту, патентів. При виборі установи, що приймає, оцінюють: досвід у галузі, за якою подається проект, та необхідні умови для його реалізації проекту. Критерії оцінювання проектних пропозицій визначено Програмою: переваги проекту; вплив проекту; якість та ефективність застосування результатів проекту.

European Research Council Grants (Гранти Європейської наукової ради)

Ще однією гарною можливістю для підтримки наукових досліджень викладачів українських університетів є гранти Європейської наукової ради – державного органу для фінансування науково-технічних досліджень, що проводяться в межах ЄС. Створена Європейською комісією в 2007 р., вона складається з незалежної Наукової ради, до складу якої входять видатні дослідники, та Виконавчого агентства, відповідального за впровадження Програми. Бюджет Європейської наукової ради походить від програми «Горизонт 2020», і, відповідно, є частиною бюджету ЄС. Місія Програми – заохочення найякісніших досліджень у Європі шляхом конкурентного фінансування, надання статусу та «видимості» найкращим

науковим дослідженням у Європі. Єдиний критерій вибору заявок, який позиціонує Програма, – досконалість. Програма не передбачає жодних тематичних пріоритетів чи географічних квот на фінансування.

Європейська наукова рада пропонує, зокрема й українським викладачам, такі типи грантів [30]:

1. Starting Grant (*стартовий грант*) – грант для дослідників, що мають 2–7-річний досвід з моменту здобуття ступеня кандидата наук.
2. Consolidator Grant (*консолідаторський грант*) – грант для дослідників, що мають 7–12-річний досвід з часу здобуття ступеня.
3. Advanced Grant (*розширений грант*) – грант для активних дослідників, котрі мають досвід значних наукових досягнень за останні 10 років.
4. Proof of Concept Grant (*грант для підтвердження концепції*) – розроблений для тих, хто вже мав грант Європейської наукової ради і надається для підтвердження концепції проєктної ідеї.
5. Synergy Grant (*грант синергії*) – передбачений для групи з двох – чотирьох дослідників, які працюють разом на вирішення амбітних дослідницьких проблем.

II. Національні освітні програми

Серед національних освітніх програм, які надають певні можливості викладачам українських університетів для наукового стажування в європейських університетах, відзначимо гранти Deutsche Forschungsgemeinschaft (Німецького дослідницького фонду), DAAD (Німецької служби академічних обмінів) та Swedish Institute (Шведського інституту).

DFG Deutsche Forschungsgemeinschaft (Німецький дослідницький фонд).

У серпні 2020 р. Національний фонд досліджень України підписав рамкову угоду про співпрацю з Німецьким дослідницьким фондом. У контексті рамкової угоди сторони домовилися про підтримку наступних спільних дослідницьких ініціатив, які будуть проводити наукові партнери з Німеччини та України: спільні дослідницькі проєкти; спільні семінари, практикуми та конференції в рамках цих проєктів; обмін докторантами й аспірантами в рамках проєктів; залучення експертів для проведення наукової експертизи проєктів [31].

DAAD (Німецька служба академічних обмінів).

Німецька служба академічних обмінів є посередницькою організацією, яка підтримує наукові дослідження та розвиток співпраці в галузі вищої освіти. Головне управління DAAD, яке є центром керування внутрішньою та міжнародною діяльністю DAAD, розташоване у Бонні; Берлінський офіс є другим за значенням представництвом DAAD у Німеччині. За межами Німеччини DAAD представлений широкою мережею офісів і пропонує інформацію та консультації на місці. У 1998 р. у Києві було підписано Меморандум про співпрацю між Міністерством освіти і науки України та Німецькою службою академічних обмінів (DAAD), який передбачав відкриття офісу DAAD у Києві. Інформаційний центр DAAD у Києві розпочав роботу 16 квітня 1998 р. Він розміщений на території Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» імені Ігоря Сікорського.

Серед великої кількості грантових ініціатив Німецька служба академічних обмінів передбачає надання індивідуальних наукових стипендій: *для аспірантів*, які фінансують повну аспірантуру, зокрема й українських аспірантів, у Німеччині (три роки) чи аспірантуру з подвійним науковим керівництвом; *для молодих науковців*, що розраховані на короткий період здійснення наукових досліджень у німецьких університетах (протягом одного – шести місяців); *для викладачів*, зокрема й українських університетів, які передбачають наукове стажування в німецькому університеті (протягом одного – трьох місяців).

Систему індивідуальних наукових стипендій для викладачів університетів розроблено для обміну досвідом та встановлення зв'язків із колегами по фаху в рамках наукового стажування в німецькому університеті.

Програмні вимоги містять перелік необхідних документів, які повинен подати викладач українського університету на конкурс для участі у Програмі. До них належать: аплікаційна форма (онлайн); CV; план дослідження (з календарним планом); запрошення від німецького професора; рекомендація від професора, який добре знає пошукувача; копії дипломів; мовний сертифікат (з німецької або англійської мови) [32].

До цього слід додати, що DAAD активно підтримує проекти співпраці, та відзначити актуальну програму професійного розвитку українських адміністраторів ЗВО у галузі інтернаціоналізації. Проект забезпечує тренінги двох груп учасників, що представляють ЗВО України, з метою сприяння міжнародному виміру університетів, які вони представляють. Програма розроблена та реалізовується Центром розвитку якості освіти Університету прикладних наук м. Мюнстер (Німеччина) [33]. Як іноземний член експертної групи в рамках Проекту, автор хоче акцентувати увагу на практичній спрямованості проекту, можливостях для обміну досвідом та створення мереж, які він надає, а також сприянні розробленню стратегії інтернаціоналізації інституційного рівня українськими університетами й підтримці учасників у реалізації власних проектів.

Swedish Institute (Шведський інститут).

Шведський інститут – урядова організація, завдання якої позиціонується як поширення знань про життя Швеції та сприяння розвитку міжнародної співпраці в галузі освіти й наукових досліджень. Надаючи можливості для співпраці в регіоні та підтримку наукових візитів, Шведський інститут прагне зміцнити відносини Швеції з країнами Балтійського регіону та Східного партнерства ЄС. Організація покликана шукати заявників фз перспективою стати світовими лідерами в обраних галузях, котрі виявляють інтелектуальні здібності та лідерські якості.

На сьогодні установою передбачено дві можливості: стипендії Шведського інституту для світових професіоналів та фінансування проектів співпраці країн Балтійського регіону і Східного партнерства.

Стипендії Шведського інституту для світових професіоналів (*Swedish Institute Scholarships for Global Professionals*) створені з метою підготовки майбутніх світових лідерів, котрі сприятимуть позитивному та сталому розвитку у своїх країнах і мають чітке уявлення про те, як навчальна програма у Швеції принесе користь їхній країні та регіону. Програма фінансується Міністерством закордонних справ Швеції. Це стипендія для магістерських досліджень у Швеції, що розпочинатимуться з осені 2021 р. Вона пропонує унікальну можливість розвиватись як у професійному, так і в академічному плані, відчувати досвід шведського суспільства і культури та будувати тривалі відносини зі Швецією. Документи, які необхідно подати для участі в конкурсі: мотиваційний лист, резюме, два листи підтримки, підтвердження досвіду роботи. До країн, що мають право на фінансування, належать: Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Данія, Естонія, Фінляндія, Грузія, Німеччина, Латвія, Литва, Молдова, Польща, Російська Федерація, Швеція та Україна [34].

Крім того, Шведський інститут забезпечує фінансування проектів співпраці країн Балтійського регіону та Східного партнерства, в яких шведські організації долають транснаціональні виклики разом із організаціями з означених країн [35].

III. Гранти фондаций

Серед наукових фондаций, гранти яких становлять значний інтерес для дослідників з українських університетів, розглянемо найвідомішу – Фондацію Александра фон Гумбольдта.

Alexander von Humboldt Foundation (Фондація Александра фон Гумбольдта) підтримує *Humboldt Professorship* – найбільш значиму наукову нагороду, яка покликана привести найкращих міжнародних дослідників до німецьких університетів. Актуальна пропозиція в рамках *Humboldt Professorship* – дослідницька стипендія Георга Форстера (*Georg Forster Research Fellowship*) для пост-докторантів (*Postdocs*) та досвідчених науковців із країн з перехідною економікою, у тому числі з України, яка забезпечує підтримку окремих дослідників для

перебування в Німеччині з метою проведення наукового дослідження (протягом періоду в 6–24 місяці). Стипендія підтримує наукові пропозиції, що мають значення для безперервного розвитку країни (або регіону) походження науковця, незалежно від галузі [36].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведено аналіз освітніх програм Європейського Союзу, які він пропонує і фінансує задля активізації міжнародного співробітництва та підвищення мобільності учасників освітнього простору – Програм Erasmus, Tempus, Horizon 2020, Програми Європейської дослідницької ради, програм, які підтримуються Німецькою службою академічних обмінів DAAD, Шведським інститутом та Фондацією Александра фон Гумбольдта, і можливостей, які вони забезпечують викладачеві українського університету. Аналіз засвідчує, що основними напрямками діяльності, підтримуваними цими Програмами, є навчання, викладання, стажування та наукове дослідження в університеті, що приймає. Викладачі й студенти, які на конкурсних засадах стали учасниками однієї з зазначених Програм, отримують реальну, фінансовану ЄС чи відповідними інституціями й фундаціями, можливість для свого професійного зростання, налагодження успішної співпраці з міжнародними партнерами, обміну досвідом, реалізації власних дослідницьких ініціатив тощо. У рамках найпотужнішої освітньої програми Erasmus+, новий цикл якої продовжено на період 2021–2027 рр., сьогоденні можливості для українського викладача визначають напрями, які наразі фінансуються, – академічна мобільність, проекти співпраці, партнерства, європейські студії, відкриті е-ресурси, молодіжний обмін та проведення міжнародних заходів. У плані наукової співпраці й наукових досліджень викладач українського університету може ефективно скористатися можливостями програми Horizon 2020 за напрямом 3: Marie Skłodowska-Curie actions, який передбачає надання індивідуальних стипендій. Національні освітні програми уможливають обмін досвідом та наукові стажування українських викладачів на базі університетів відповідних країн. Практичний досвід автора статті щодо участі в освітній програмі Erasmus засвідчує їх добру організацію та значну користь у набутті викладачем університету безцінного досвіду наукової та педагогічної діяльності, наукових й освітніх контактів, сприяння академічній кар’єрі.

Для подальших досліджень академічної мобільності викладачів та студентів залишимо питання її впливу на академічну кар’єру, системи служб підтримки учасників програм академічної мобільності та інструмент «віртуальної мобільності».

Використані джерела

- [1] J. Delors et al. *Learning: The Treasure Within. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century*. Paris, France: UNESCO Publishing, 1996.
- [2] Ю. Заячук. «Сучасна світова реальність вищої освіти: можливості та ризики», у *Динаміка освітніх процесів та підготовка майбутніх фахівців у системі вищої освіти: відповідь на сучасні суспільні запити: колективна монографія*, Д. Д. Герцюк, Ю. Д. Заячук, Ред. Львів, Україна: ЛНУ імені Івана Франка, 2020, с. 11–29.
- [3] J. Knight, «Internationalization remodeled: definition, approaches, and rationales», *Journal of Studies in International Education*, vol. 8, no. 1, pp. 5–31, 2004. doi: 10.1177/1028315303260832
- [4] Ю. Заячук, «Інтернаціоналізація як складова діяльності університету та її роль у сучасній динаміці вищої освіти», *Український педагогічний журнал*, № 4, с. 34–44, (2020). doi: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-4-34-44>.
- [5] P. Altbach, and J. Knight, «The internationalization of higher education: motivation and realities», *The NEA 2006 Almanac of Higher Education*, pp. 1–10, 2006.
- [6] U. Teichler, «Mutual Recognition and Credit Transfer in Europe: Experiences and Problems», *Journal of Studies in International Education*, vol. 7, no. 4, pp. 312–341, 2003. doi: 10.1177/1028315303257118
- [7] U. Teichler, «The changing debate on internationalization of higher education», *Higher Education*, vol. 48, pp. 5–26, 2004.
- [8] B. Kehm, and U. Teichler, «Research on internationalization in higher education», *Journal of Studies in International Education*, vol. 11, no. 3/4, pp. 260–273, 2007. doi: <https://doi.org/10.1177/1028315307303534>

- [9] T. Kim, «Academic Mobility, Transnational Identity Capital, and Stratification under Conditions of Academic Capitalism», in *Higher Education Special Issue «The New Political Economy of Higher Education: Market logic, performance-based stratification and neo-feudal hierarchies»*, T. Reitz et. al., Eds. doi: 10.1007/s10734-017-0118-0
- [10] *Academic mobility in a changing world: regional and global trends*. P. Blumenthal, C. Goodwin, A. Smith, and U. Teichler, Eds. London, UK: Jessica Kingsley Publishers, 1996.
- [11] О. І. Локшина, «Етапи розвитку стратегії Європейського Союзу у галузі освіти», *Інформаційні технології і засоби навчання*, № 2., 9 с., 2007. doi: <https://doi.org/10.33407/itl.v2i1.272>
- [12] А. Сбруева, «Інтернаціоналізація вищої освіти: пріоритети комплексної стратегії Європейського Союзу», *Вища освіта України*, № 3, с. 89–95, 2013.
- [13] М. А. Дебич, *Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід*. – Ніжин, Україна: ПП Лисенко, 2019.
- [14] Н. М. Авшенюк, *Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.* Київ, Україна: Інститут обдарованої дитини, 2015.
- [15] С. Шитікова, «Реалізація програм міжнародної співпраці Європейського Союзу як механізм інтернаціоналізації вищої освіти України», автореф. дис. канд. пед. наук, Київ, 2019.
- [16] Ю. В. Грищук, «Міжнародна академічна мобільність в Україні: проблеми та перспективи», *Освітологічний дискурс*, № 2 (6), с. 33–40, 2014.
- [17] Н. М. Мирончук. «Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий освітній простір», у *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном: зб. наук. праць*, С. С. Вітвицька, Н. М. Мирончук, Ред. Житомир, Україна: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014, с. 20–24.
- [18] Бугров В., Гожик А., Жданова К. та ін., *Правові засади реалізації Болонського процесу в Україні*: монографія. Київ, Україна: Пріоритети, 2014.
- [19] Еразмус+: Керівництво до програми (Programme Guide), 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: https://erasmusplus.org.ua/images/phocadownload/documentation/ProgrammeGuide_UA_2018V2.pdf
- [20] ЕРАЗМУС+. (2017, Лютий). *Міжнародна кредитна мобільність: Довідник для закладів вищої освіти*. [Електронний ресурс]. Доступно: https://erasmusplus.org.ua/images/phocadownload/KA1/ICM_HandBook_UA.pdf
- [21] І. Атаманчук, *Міжнародна кредитна мобільність для українських університетів у Програмі ЄС ЕРАЗМУС+*. [Електронний ресурс]. Доступно: https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/1.KA1_Erasmus-ICM_2017_IA.pdf
- [22] National Erasmus+ Office. *Можливості Еразмус+ для студентів та працівників університетів: обміни на навчання / практику / викладання / стажування / підвищення кваліфікації*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://kstuca.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/11/pr2.pdf>
- [23] National Erasmus+ Office. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://erasmusplus.org.ua/>
- [24] National Erasmus+ Office. *Покрокова інструкція для працівників українських ЗВО-учасників мобільності Еразмус+ на період пандемії коронавірусу*. [Електронний ресурс]. Доступно: https://erasmusplus.org.ua/images/phocadownload/Erasmus_ICM_UA_staff_spring_2020_COVID-21-04-20.pdf
- [25] Відділ міжнародних зв'язків ЛНУ імені Івана Франка. *Поточні конкурси програми Еразмус+: КА 1*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://international.lnu.edu.ua/european-programmes-and-projects/erasmus/key-action-1/>
- [26] Europass European Union. *Create your Europass CV*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://europa.eu/europass/en/create-europass-cv>
- [27] 5 prostych kroków jak napisać list motywacyjny na wymianę z erasmusa. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://erasmusu.com/pl/erasmus-blog/erasmus-stypendia/5-prostych-krokow-jak-napisac-list-motyacyjny-na-wymiane-z-erasmusa-819311>
- [28] Individual Fellowships. Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships (H2020-MSCA-IF-2020). [Електронний ресурс]. Доступно: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/msca-if-2020>

- [29] «Горизонт Європа» – продовження програми Горизонт 2020. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://prof.nau.edu.ua/innonews/horizon-europe-nastupna-ramkova-programa-doslidzen-ta-innovacij/>
- [30] European Research Council. *All about ERC funding*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://erc.europa.eu/>
- [31] Національний фонд досліджень України підписав рамкову угоду про співпрацю з німецьким дослідницьким співтовариством. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://nrfu.org.ua/news/nfdu-pidpysav-ramkovu-ugodu-pro-spiivpraczu-z-nimeczkum-doslidnyuczum-tovarystvom/>
- [32] Німецька служба академічних обмінів. *Пошук стипендій*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.daad-ukraine.org/uk/poshuk-stipendij/>
- [33] FH Münster. Centre for Quality Development. Training for Higher Education Administrators in Ukraine. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://en.fh-muenster.de/WWWeiterbildungen/thea-ukraine-startseite.php>
- [34] Swedish Institute. *Scholarships*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://si.se/en/apply/scholarships/>
- [35] Swedish Institute. *Funding and grants*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://si.se/en/apply/funding-grants/>
- [36] Alexander von Humboldt Foundation. *Georg Forster Research Fellowship*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.humboldt-foundation.de/en/apply/sponsorship-programmes/georg-forster-research-fellowship>

References

- [1] J. Delors et al. *Learning: The Treasure Within. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century*. Paris, France: UNESCO Publishing, 1996.
- [2] Yu. Zaiachuk, «Suchasna svitova realnist vyshchoi osvity: mozhlyvosti ta ryzyky», u *Dynamika osvity i pidhotovka maibutnix fakhivtsiv u systemi vyshchoi osvity: vidpovid na suchasni suspilni zapyty: kolektyvna monohrafiia*, D. D. Hertsyuk, Yu. D. Zaiachuk, Red. Lviv, Ukraina: LNU imeni Ivana Franka, 2020, s. 11–29.
- [3] J. Knight, «Internationalization remodeled: definition, approaches, and rationales», *Journal of Studies in International Education*, vol. 8, no. 1, pp. 5–31, 2004. doi: 10.1177/1028315303260832
- [4] Yu. Zaiachuk, «Internatsionalizatsiia yak skladova diialnosti universytetu ta yii rol u suchasni dynamitsi vyshchoi osvity», *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, № 4, s. 34–44, (2020). doi: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-4-34-44>.
- [5] P. Altbach, and J. Knight, «The internationalization of higher education: motivation and realities», *The NEA 2006 Almanac of Higher Education*, pp. 1–10, 2006.
- [6] U. Teichler, «Mutual Recognition and Credit Transfer in Europe: Experiences and Problems», *Journal of Studies in International Education*, vol. 7, no. 4, pp. 312–341, 2003. doi: 10.1177/1028315303257118
- [7] U. Teichler, «The changing debate on internationalization of higher education», *Higher Education*, vol. 48, pp. 5–26, 2004.
- [8] B. Kehm, and U. Teichler, «Research on internationalization in higher education», *Journal of Studies in International Education*, vol. 11, no. 3/4, pp. 260–273, 2007. doi: <https://doi.org/10.1177/1028315307303534>
- [9] T. Kim, «Academic Mobility, Transnational Identity Capital, and Stratification under Conditions of Academic Capitalism», in *Higher Education Special Issue «The New Political Economy of Higher Education: Market logic, performance-based stratification and neo-feudal hierarchies»*, T. Reitz et al., Eds. doi: 10.1007/s10734-017-0118-0
- [10] *Academic mobility in a changing world: regional and global trends*. P. Blumenthal, C. Goodwin, A. Smith, and U. Teichler, Eds. London, UK: Jessica Kingsley Publishers, 1996.
- [11] O. I. Lokshyna, «Etapy rozvytku stratehii Yevropeiskoho Soiuzu u haluzi osvity», *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*, № 2., 9 s., 2007. doi: <https://doi.org/10.33407/itlt.v2i1.272>
- [12] A. Sbruieva, «Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity: priorytety kompleksnoi stratehii Yevropeiskoho Soiuzu», *Vyshcha osvita Ukrainy*, № 3, s. 89–95, 2013.
- [13] M. A. Debych, *Teoretychni zasady internatsionalizatsii vyshchoi osvity: mizhnarodnyi dosvid*. – Nizhyn, Ukraina: PP Lysenko, 2019.
- [14] N. M. Avsheniuk, *Tendentsii rozvytku transnatsionalnoi vyshchoi osvity u druhii polovyni XX – na pochatku XXI st.* Kyiv, Ukraina: Instytut obdarovanoi dytyny, 2015.
- [15] S. Shytikova, «Realizatsiia prohram mizhnarodnoi spivpratsi Yevropeiskoho Soiuzu yak mekhanizm internatsionalizatsii vyshchoi osvity Ukrainy», avtoref. dys. kand. ped. nauk, Kyiv, 2019.
- [16] Yu. V. Hryshchuk, «Mizhnarodna akademichna mobilnist v Ukraini: problemy ta perspektyvy», *Osvitolohichnyi dyskurs*, № 2 (6), s. 33–40, 2014.

- [17] N. M. Myronchuk. «Akademichna mobilnist yak faktor intehratsii Ukrainy u svitovyi osvittii prostir», u *Modernizatsiia vyshchoi osvity v Ukraini ta za kordonom: zb. nauk. prats.*, S. S. Vitvytska, N. M. Myronchuk, Red. Zhytomyr, Ukraina: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2014, s. 20–24.
- [18] Buhrov V., Hozhyk A., Zhdanova K. ta in., *Pravovi zasady realizatsii Bolonskoho protsesu v Ukraini: monohrafiia*. Kyiv, Ukraina: Priorytety, 2014.
- [19] Erasmus+: Kerivnytstvo do prohramy (Programme Guide), 2018. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://erasmusplus.org.ua/images/phocadownload/documentation/ProgrammeGuide_UA_2018V2.pdf
- [20] ERAZMUS+. (2017, Liutyi). *Mizhnarodna kredytna mobilnist: Dovidnyk dlia zakladiv vyshchoi osvity*. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://erasmusplus.org.ua/images/phocadownload/KA1/ICM_HandBook_UA.pdf
- [21] I. Atamanchuk, *Mizhnarodna kredytna mobilnist dlia ukrainskykh universytetiv u Prohrami YeS ERAZMUS+*. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/1.KA1_Erasmus-ICM_2017_IA.pdf
- [22] National Erasmus+ Office. *Mozhlyvosti Erasmus+ dlia studentiv ta pratsivnykiv universytetiv: obminy na navchannia / praktyku / vykladannia / stazhuvannia / pidvyshchennia kvalifikatsii*. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://kstuca.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/11/pr2.pdf>
- [23] National Erasmus+ Office. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://erasmusplus.org.ua/>
- [24] National Erasmus+ Office. *Pokrokovna instruktziia dlia pratsivnykiv ukrainskykh ZVO-uchasnykiv mobilnosti Erasmus+ na period pandemii koronavirusu*. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://erasmusplus.org.ua/images/phocadownload/Erasmus_ICM_UA_staff_spring_2020_COVID-21-04-20.pdf
- [25] Viddil mizhnarodnykh zviazkiv LNU imeni Ivana Franka. *Potochni konkursy prohramy Erasmus+: KA I*. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://international.lnu.edu.ua/european-programmes-and-projects/erasmus/key-action-1/>
- [26] Europass European Union. *Create your Europass CV*. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://europa.eu/europass/en/create-europass-cv>
- [27] 5 prostych krokow jak napisac list motywacyjny na wymiane z erasmusa. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://erasmusu.com/pl/erasmus-blog/erasmus-stypendia/5-prostych-krokow-jak-napisac-list-motywacyjny-na-wymiane-z-erasmusa-819311>
- [28] Individual Fellowships. Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships (H2020-MSCA-IF-2020). [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/msca-if-2020>
- [29] «Horyzont Yevropa» – prodovzhennia prohramy Horyzont 2020. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://prof.nau.edu.ua/innonews/horizon-europe-nastupna-ramkova-programa-doslidzen-ta-innovacij/>
- [30] European Research Council. *All about ERC funding*. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://erc.europa.eu/>
- [31] Natsionalnyi fond doslidzen Ukrainy pidpysav ramkovu uhodu pro spivpratsiu z nimetskyim doslidnytskym spivtovarystvom. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://nrfu.org.ua/news/nfdu-pidpysav-ramkovu-uhodu-pro-spivpracyu-z-nimeczkym-doslidnytskym-tovarystvom/>
- [32] Nimetska sluzhba akademichnykh obminiv. Poshuk stypendii. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://www.daad-ukraine.org/uk/poshuk-stipendij/>
- [33] FH Münster. Centre for Quality Development. Training for Higher Education Administrators in Ukraine. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://en.fh-muenster.de/www.eiterbildungen/thea-ukraine-startseite.php>
- [34] Swedish Institute. *Scholarships*. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://si.se/en/apply/scholarships/>
- [35] Swedish Institute. *Funding and grants*. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://si.se/en/apply/funding-grants/>
- [36] Alexander von Humboldt Foundation. *Georg Forster Research Fellowship*. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://www.humboldt-foundation.de/en/apply/sponsorship-programmes/georg-forster-research-fellowship>

Юлія Заячук, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри общей педагогіки и педагогіки высшей школы Львовского национального университета имени Ивана Франко, г. Львов, Украина.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ПРОГРАММЫ ЕС И ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ УКРАИНСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

Проанализированы образовательные программы Европейского Союза, которые он развивает для активизации международного сотрудничества и повышения мобильности участников образовательного пространства: Erasmus, Tempus, Horizon 2020, программы Европейского исследовательского совета, программы, поддерживаемые Немецкой службой академических обменов DAAD, Шведским институтом и Фондом Александра фон Гумбольдта. Исследование базируется на анализе программных документов и программных требований, а также на собственном практическом опыте автора статьи в рамках программы Erasmus. Показаны конкретные возможности, которые образовательные программы ЕС предоставляют преподавателю украинского университета: налаживание успешного сотрудничества с международными партнерами, обмен опытом, обучение и стажировка в принимающем университете поддержка исследовательских инициатив. Указаны потенциальные вызовы, которые непосредственная реализация программы международной академической мобильности создает для ее участника.

Ключевые слова: университет; интернационализация; образовательные программы; мобильность; международное сотрудничество; стратегия.

Yuliia Zaiachuk, PhD in Education, Associate Professor of the Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher Education of Ivan Franko National University of Lviv.

EU'S EDUCATIONAL PROGRAMS AND OPPORTUNITIES FOR UKRAINIAN UNIVERSITY TEACHING STAFF

This paper presents an analysis of the educational programs of the European Union, which it develops to intensify international cooperation and increase the mobility of participants of the educational space, their evolution from its inception to the present time. The paper analyses Erasmus with the key direction Erasmus+ KA1: International Credit Mobility for teaching and training, Tempus, Horizon 2020 with its Individual Fellowships, European Research Council Grants, programs supported by the German Academic Exchange Service DAAD, Swedish Institute, and initiatives supported by Alexander von Humboldt Foundation. The paper also shows the opportunities for teaching staff of Ukrainian universities provided by the EU's educational programs. The paper also reveals that the main activities supported by these programs are teaching, training, and research in the host university. It is based on the analysis of program documents and program requirements, as well as on the author's own practical experience within Erasmus program, acquired in Humboldt University in Berlin, Germany, and the University of Turku, Finland. It is stated that the programs of academic mobility are considered as one of the program strategies for internationalization of higher education at the institutional level nowadays. The paper highlights that participation of a university teaching staff in the programs of academic mobility provides an opportunity to establish successful cooperation with international partners, to organize the partnerships, to exchange experiences, to organize teaching and training in the host university, to improve teaching quality, to improve intercultural understanding, and support research initiatives. It is emphasized on the potential challenges that the international academic mobility program creates for its participants.

Keywords: university; internationalization; educational programs; mobility; international cooperation; strategy.